

ΘΕΜΑ 20^ο
(ΞΕΝΟΦΩΝ, Ανάβασις 2,5,16-19)

Ἄλλ' ἤδομαι μὲν, ᾧ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους λόγους· ταῦτα γὰρ γινώσκων εἶτι ἐμοὶ κακὸν βουλευοῖς, ἅμα ἂν μοι δοκεῖς καὶ σαυτῷ κακόνους εἶναι. ὡς δ' ἂν μάθῃς ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἰπέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν ἢ ὀπλίσεως ἐν ἧ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ εἶημεν ἂν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἂν σοι δοκοῦμεν; οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ἃ ὑμεῖς φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα δὲ ὄρη ὄρωτε ὑμῖν ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἕξεστι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν, τοσοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοὶ ἐφ' ὧν ἕξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὁπόσοις ἂν ὑμῶν βουλόμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ' αὐτῶν οὐς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. εἰ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἠττώμεθα, ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ κρεῖττον τοῦ καρποῦ ἐστίν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ᾧ ὑμεῖς οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἶητε μάχεσθαι ἂν δύνασθε.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 **Ἄλλ' ἤδομαι...ἀκούων:** *ἄλλὰ χαίρομαι να ακούω από εσένα συνετές κουβέντες*. Όταν ένα ρ. ψυχικού πάθους ενώνει πτωτικά το υποκείμενό του με μία *μτχ.*, τότε η *μτχ.* αυτή λειτουργεί *ἑπιπληρωματικά* στο νόημα του ρ. με την έννοια ότι καλύπτει θέση αντικειμένου, και η *μτχ.* χαρακτηρίζεται ως κατηγορηματική και μεταφράζεται με το *ἑνα + ρ.* Η έκφραση *ἑαίρω ἀκούων σοῦ ταῦτα* σημαίνει *χαίρομαι να ακούω από εσένα αυτά*. Αν ήθελε να εκφράσει μετά την *μτχ.* μία αιτιολογική σκέψη, τότε είχε δυο διαφορετικές επιλογές: (i) να βάλει αιτιολογική πρόταση: *ἑαίρω ὅτι ἀκούω σοῦ ταῦτα λέγοντος*, ή (ii) αν ήθελε οπωσδήποτε να κάνει χρήση *μτχ.*, τότε θα ἔλεγε: *ἑαίρω σὺ λέγοντι ταῦτα = χαίρομαι με εσένα, που λες – γιατί λες αυτά*. **ταῦτα γὰρ γινώσκων:** *ἑπειδὴ λοιπὸν ἔχεις αυτές τις αντιλήψεις*, η *μτχ.* είναι συνημμ., *επιπρ.*, αιτιολογική. **εἶ τι...βουλευοῖς:** *σε περίπτωση που κάνεις μία κακή σκέψη εναντίον μου*, υποθετική πρόταση με ευκτική, και με απόδοση το δυνητικό *απαρέμφατο* *ἂν εἶναι*.
- 2 **δοκεῖς:** το ρ. αυτό είναι η εξάρτηση του υποθετικού λόγου: *«δοκεῖς μοι {εἶ τι...βουλευοῖς} → {ἂν εἶναι}»*, ὁπότε δεν μετέχει στην απόδοση. ἑπειδὴ η απόδοση της υπόθεσης είναι *απαρέμφατο*, ο υποθ. λόγος είναι Πλάγιος. Για να γίνει *Ευθύς*, αρκεί να μετατραπεί το *απαρέμφατο* σε ρ.: *ἑἶ τι...βουλευοῖς → κακόνους ἂν εἶης*. Ο υποθετικός λόγος, είτε ως *Ευθύς* είτε ως Πλάγιος, δηλώνει την *ἑπλή σκέψη*. ἑτσι ονομάζουμε τον υποθετικό λόγο εκείνο, ο οποίος εκφράζει μία *ἑκέψη* που είναι προκύπτει εντελῶς αυθαίρετα χωρίς να υπάρχει κάποια αιτία. Για να καταλάβετε την ουσιαστική διαφορά στα εἶδη των υποθετικών λόγων, δείτε τα ακόλουθα παραδείγματα:

(i) υποθέστε ότι έχω πληροφορηθεί πως ίσως επιτεθούν οι εχθροί, αλλά δεν είμαι σίγουρος. Τότε θα πω: «Εί οί πολέμιοι έπίασι, τι πράξομεν ήμεις; = αν επιτεθούν οι εχθροί, τι θα κάνουμε;». Αυτός ο υποθ. λόγος λέμε διατυπώνει την απορία του πάνω σε ένα πραγματικό γεγονός, δηλ. στις διαδόσεις που υπάρχουν περί επικείμενης ίσως επιθέσεως των εχθρών.

(ii) υποθέστε ότι δεν έχω καμία απολύτως πληροφόρηση περί επιθέσεως των εχθρών, αλλά έτσι εντελώς αυθαίρετα μου έρχεται στο νου αυτό το πιθανό ενδεχόμενο, και λέω: «Εί οί πολέμιοι έπίοιεν, τι αν ήμεις πράττομεν; = Έτσι κι επιτεθούν οι εχθροί, τι θα κάνουμε;». Αυτός ο υποθ. λόγος λέγεται ως ‘απλή σκέψη’, διότι κάνει μία ‘σκέψη’ που δεν στηρίζεται σε καμία αφορμή, είναι δηλ. εντελώς αυθαίρετη.

(iii) υποθέστε ότι έχω βάσιμες πληροφορίες, σχεδόν σίγουρες, ότι θα επιτεθούν οι εχθροί, και λέω: «Έν οί πολέμιοι έπίωσι, τι πράξομεν ήμεις; = Αν τελικά επιτεθούν οι εχθροί, τι θα κάνουμε;». Αυτός ο υποθ. λόγος λέμε ότι εκφράζει το προσδοκώμενο, γιατί ήδη έχω κάποιες πολύ βάσιμες πληροφορίες – όχι όμως σίγουρες – περί επιθέσεως των εχθρών. **ώς δ’ αν μάθης:** τελική πρόταση, ‘και για να μάθεις’, η οποία εκτός από την απλή υποτακτική έχει και τον υποθετικό ‘αν’ για να εκφράσει τον σκοπό μαζί με υπόθεση. Ως απόδοση έχει την προστακτική ‘αντάκουσον’.

- 3** **ότι οὐδ’ αν...άπιστοίητε:** ειδική πρόταση αντικείμενο στο ‘μάθης’ με δυνητική ευκτική, ‘άπιστῶ τινί = δεν εμπιστεύομαι κάποιον – δεν δείχνω εμπιστοσύνη σε κάποιον’. **εἰ...έβουλόμεθα:** υποθετική πρόταση με απόδοση το ρ. ‘δοκοῦμεν’. Ανήκει στο είδος που ονομάζουμε ως ‘πραγματικό’, όχι γιατί αποδίδει κάποια πραγματικότητα, αλλά γιατί η υποθετική πρόταση ‘εἰ έβουλόμεθα ύμᾶς άπολέσαι = αν θέλαμε να σας καταστρέψουμε’ βασίζεται πάνω σε μία υπαρκτή διάδοση ή φημολογία πώς δήθεν ήθελαν να τους καταστρέψουν.
- 4** **πότερά:** ‘τι από όλα’, προτάσσεται σε μία ερωτηματική πρόταση, όταν το ερώτημα που πρόκειται να υποβληθεί έχει πάνω από ένα μέλος. Η συντακτική του θέση είναι κυρίως επιρρηματική και όχι αντικείμενο: ‘πότερον δέδρακεν ή ού; Δημ.23,79 = τι από τα δύο, το έκανε αυτό ή όχι.’, όπου το ‘πότερον’ αν και αιτιατική, δεν έχει τον ρόλο του αντικειμένου στο ‘δέδρακεν’. στην ουσία εδώ έχουμε δυο προτάσεις, ‘πότερον <άληθές έστι>, δέδρακεν ή ού; = ποιό από τα δυο είναι αλήθεια, έκανε αυτό ή όχι;’, αλλά η απουσία του ‘άληθές έστι’ καθιστά το ‘πότερον’ ως μία αιτιατική επιρρηματική ‘ως προς τι από τα δυο’. **σοι δοκοῦμεν:** ‘σου δίνουμε εμείς την εντύπωση’. **ίππέων πλήθους άπορεῖν:** η γενική ‘ίππέων’ συντάσσεται με το ‘πλήθους’ ως γενική διαιρετική. Η γενική ‘πλήθους’ συντάσσεται με το ‘άπορεῖν’ ως αντικείμενο ‘άπορῶ τινός = μου λείπει κάτι’, ‘τι από όλα, σου δίνουμε μήπως την εντύπωση ότι μας λείπει η επάρκεια από ιππείς’. Αυτό είναι το πρώτο μέλος του ‘πότερα’. **ή πεζῶν:** ‘ή μήπως μας λείπει η επάρκεια από πεζούς στρατιώτες’. Ο ‘ή’ διαχωρίζει αλλά και ενώνει συγχρόνως τις γενικές διαιρετικές ‘ίππέων ~ πεζῶν ~ όπλίσεως’. **ή όπλίσεως:** ‘ή μήπως μας λείπει η επάρκεια από εξοπλισμό’.
- 5** **έν ή:** δηλ. ‘έν ή όπλίσει = με τον οποίον εξοπλισμό’. **βλάπτειν ίκανοί:** το απαρέμφοτο συντάσσεται με το ‘ίκανοί εἶημεν αν’ και λειτουργεί συμπερασματικά ‘ίκανός είμι βλάπτειν = έχω την ικανότητα ώστε να βλαψω’. **εἶημεν αν:** δυνητική ευκτική. **αντιπάσχειν δέ οὐδεις κίνδυνος:** η παρουσία του ‘δέ’ σε συνδυασμό με το προηγούμενο ‘μέν’ δείχνει ότι η πρόταση αυτή είναι ό,τι και η προηγούμενη, δηλ. ενν. πάλι το ‘έν ή <όπλίσει>’ με ρ. το ενν. ‘έστι’. Το ‘αντιπάσχειν’ συντάσσεται με το ‘οὐδεις κίνδυνος <έστι>’ και λειτουργεί συμπερασματικά, ‘αντιπάσχω = υποφέρω και εγώ’.
- 6** **χωρίων έπιτηδείων:** το ουσιαστικό συντάσσεται με το απαρέμφοτο ‘άπορεῖν < άπορῶ τινός = μου λείπει κάτι’, και το επίθετο είναι επιθετικός προσδιορισμός. **ύμῖν:** συντάσσεται ως δοτική προσωπική με το απαρέμφοτο ‘έπιτίθεσθαι < έπιτίθεμαι τινί = επιτίθεμαι εναντίον κάποιου’. **έπιτίθεσθαι:** είναι επιρρηματικό απαρέμφοτο και λειτουργεί συμπερασματικά στο απαρέμφοτο ‘άπορεῖν < άπορῶ τινός έπιτίθε-

σθαι = *μου λείπει κάτι, ώστε να επιτεθώ*. **ἀπορεῖν ἄν**: ειδικό, δυνητικό απαρέμφατο συντασσόμενο με το ρ. ‘δοκοῦμεν’ ως αντικείμενό του. Αναλύεται σε ειδική πρόταση με δυνητική ευκτική, γιατί αναφέρεται στο παρόν & μέλλον: «δοκοῦμεν σοι ὅτι ἄν ἀποροῖεν χωρίων ἐπιτηδείων ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν; = *μήπως σου δίνουμε την εντύπωση ότι είναι δυνατόν εμείς να έχουμε ἔλλειψη περιοχών που είναι κατάλληλες ώστε να επιτεθούμε σε σας*;». **οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία**: ἐδῶ διακόπτεται η συνέχεια του λόγου, γιατί αμέσως μετά ακολουθεῖ αναφορική πρόταση. Η συνέχεια σ’ αυτές τις περιπτώσεις διαπιστώνεται με βάση τους αντιθετικούς συνδ. ‘μὲν ~ δέ’: ‘τοσαῦτα δὲ ὄρη ὄρατε,⁷’, ἄρα και ἐδῶ ἔχουμε ‘τοσαῦτα μὲν πεδία <ὄρατε>’, κύρια πρόταση. **ἄ**: δηλ. ‘πεδία’, συντάσσεται με το ρ. ‘διαπορεύεσθε < διαπορεύομαι πεδίων = *περνῶ μέσα από μία πεδινή περιοχή*’, η αιτιατική δεν είναι αντικείμενο, γιατί το ρ. δεν είναι μεταβατικό, ἀλλὰ επιρρηματική που δηλώνει την ἔκταση του τόπου.

- 7 φίλια ὄντα**: το ουσιαστικό είναι κατηγορούμενο και η μτχ. είναι συνημμ., εναντιωματική, ‘*οι οποίες πεδινές περιοχές αν και είναι φιλικές σε σας*’. **ὑμῖν ὄντα πορευτέα**: το ρ. ‘διαπορεύομαι πεδίων’ είναι αμετάβατο, διότι η αιτιατική είναι επιρρηματική, γιατί συντάσσεται με την πρόθεση του ρ. ‘διά’. Ὅμως το ρ. ‘πορεύομαι πεδίων’ λογίζεται ως μεταβατικό, ἔστω κι αν δηλώνει κίνηση (Κύηner, 304,7), και η αιτιατική ‘πεδίων’ αντιμετωπίζεται ως αντικείμενο, παρά το γεγονός ὅτι δηλώνει κίνηση σε ἔκταση τόπου. Η μτχ. ‘ὄντα’ είναι επιθετικός προσδιορισμός στο ‘ὄρη’. Το ρ. επίθετο ‘πορευτέα’ είναι κατηγορούμενο, και η δοτική ‘ὑμῖν’ είναι του ποιητικού αιτίου, ‘*και βλέπετε τόσα πολλά βουνά, τα οποία πρέπει να διαβούν από εσάς*’.
- 8 ἄ**: δηλ. ‘ὄρη’, αιτιατική πληθυντικού. Συντάσσεται με την μτχ. ‘προκαταλαβοῦσιν’ ως αντικείμενο, ἀλλὰ και με το απαρέμφατο ‘παρέχειν’ ἔτισης ως αντικείμενο. **ἡμῖν ἔξεστι**: ἀπρόσωπο ρ. με δοτική προσωπική ‘*υπάρχει η δυνατότητα σε μας*’. **προκαταλαβοῦσιν**: συνημμ. μτχ. με υποκ. το ‘ἡμῖν’, χρονική, ‘*υπάρχει η δυνατότητα σε μας, αφού τις καταλάβουμε από πριν*’. **ἄπορα ὑμῖν παρέχειν**: το επίθετο είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο ‘ἄ’, και το ‘παρέχειν’ είναι υποκείμενο στο ‘ἔξεστι’: ‘*τα οποία βουνά υπάρχουν η δυνατότητα σε μας, αφού τα καταλάβουμε από πριν, να τα καταστήσουμε σε σας ἔτσι ώστε να είναι αδιαπέραστα*’. **τοσοῦτοι δ’ εἰσὶ ποταμοί**: ‘*και υπάρχουν τόσα πολλά ποτάμια*’.
- 9 ἔφ’ ὧν**: δηλ. ‘ποταμῶν’, ‘*πάνω στα οποία ποτάμια*’. **ταμιεύεσθαι**: το ρ. κυριολεκτικά σημαίνει ‘*υπολογίζω χρηματικά ποσά*’ ἢ ‘*διατηρῶ – φυλάσσω χρήματα*’. Μεταφορικά, ὅπως ἐδῶ, σημαίνει ‘*διατηρῶ στρατιωτικές δυνάμεις σε ετοιμότητα*’. **ὅπόσοις ἄν ὑμῶν βουλόμεθα μάχεσθαι**: αναφορική – υποθετική πρόταση με τον υποθετικό – αοριστολογικό ‘ἄν+ὑποτακτική’. Η δοτική συντάσσεται με το ‘μάχεσθαι’ ως δοτική προσωπική ‘*μάχομαι τινί = πολεμῶ ἐναντίον κάποιου*’. Η γενική ‘ὑμῶν’ είναι διαιρετική, και το ‘μάχεσθαι’ είναι αντικ. στο ρ. Ὅλη η αναφορική συντάσσεται με το απαρέμφατο ‘ταμιεύεσθαι’ και παίζει τον ρόλο δοτικής επιρρηματικής της αναφοράς στο απαρέμφατο, ‘*ταμιεύομαι τινί = διατηρῶ δυνάμεις ὅσον αφορά κάτι – σε σχέση με κάτι*’.
- 10 εἰσὶ δ’ αὐτῶν...διαπορεύοιμεν**: στην περίοδο αυτήν ἔχουμε τρία ρρ., ὅμως οι προτάσεις είναι μόνο δύο. Το ρ. ‘εἰσὶ’ με την αναφορική αντωνυμία ‘οὓς’ συναποτελοῦν μία ενιαία ἔκφραση, η οποία αντιστοιχεί με την ἀόριστη αντωνυμία σε αιτιατική πτώση ‘τινάς’, και η πρόταση του ρ. ‘διαβαίητε’ λογίζεται πλέον ως κύρια. (Για τις εκφράσεις ‘ἔστιν οἷ’ δεξ [ΕΛΩ](#)). Η γενική ‘αὐτῶν’ είναι διαιρετική. Στην κανονική της μορφή η πρόταση θα είναι ως εξής: «*τινάς αὐτῶν οὐδ’ ἄν παντάπασι διαβαίητε = και κάποιους από τους ποταμούς είναι ἀδύνατον να τους περάσετε*». **εἰ μὴ...διαπορεύοιμεν**: υποθετική πρόταση με ἀπόδοση το ρ. ‘ἄν διαβαίητε’. Ευθύς υποθ. λόγος της ‘απλής σκέψης’. **εἰ...ἤττώμεθα**: ‘*κι αν αποτύχουμε*’, υποθετική πρόταση με Ευκτική Ενεστώτα. Ὡς ἀπόδοση ἔχει την οριστική ‘*κρεῖττον <ἔστί>*’. Ο υποθ. λόγος είναι ευ-

θύς, και ανήκει στην ‘απλή σκέψη’. Στην απόδοση δεν απαντά η δυνητική ευκτική, για να εμφανιστεί το αποτέλεσμα ως σίγουρο, δεδομένο. **πᾶσι τούτοις:** ‘σε όλα αυτά τα ζητήματα’.

- 11 τοῦ καρπού:** γενική συγκριτική στο ‘κρεῖττον’, ‘η φωτιά είναι ανώτερη από τα σπαρτά’, δηλ. ‘θα κάψουμε όλα τα σπαρτά’. **ὄν...ἀντιτάξει:** τυπικά αναφορική πρόταση, ουσιαστικά είναι κύρια, γιατί έως το τέλος της περιόδου δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση. Σ’ αυτήν την περίπτωση το αναφορικό μεταφράζεται ως δεικτική αντωνυμία, ‘ὄν = τοῦτον = καρπόν = αυτά τα σπαρτά’. **δν:** αντικείμενο στο ‘κατακαύσαντες’. **δυναίμεθα ἄν:** δυνητική ευκτική για το δυνατόν στο παρόν & μέλλον, ‘είναι δυνατόν να μπορέσουμε’.
- 12 κατακαύσαντες:** συνημμ. μτχ., επιρρ., τροπική (όχι χρονική), ‘με το να κάψουμε εντελώς αυτά τα σπαρτά’. **λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξει:** ‘να προβάλλουμε εναντίον σας την πείνα’. **ᾧ ὑμεῖς οὐδ’...μάχεσθαι ἄν δύνασθε:** ‘ᾧ = λιμῶ’, δοτική επιρρ. της αιτίας, ‘εξ αιτίας της οποίας (:πείνας) δεν είναι δυνατόν να μπορέσετε να πολεμήσετε’. **εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε:** ‘ἀκόμη και στην περίπτωση που εἴσθε εξαιρετικά γενναῖοι’. Υποθετική – παραχωρητική πρόταση, η οποία παρεμβάλλεται μέσα στην αναφορική. Ως απόδοση έχει την αναφορική με την δυνητική ευκτική. Δηλώνει την ‘απλή σκέψη’ και είναι Πλάγιος, γιατί η απόδοση του δεν είναι κύρια πρόταση.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όμως εγώ χαίρομαι, Κλέαρχε, να ακούω από εσένα συνετές κουβέντες. Επειδή λοιπόν έχεις αυτές τις αντιλήψεις, σε περίπτωση που κάνεις μία κακή σκέψη εναντίον μου, μου δίνεις την εντύπωση ότι είναι δυνατόν να στραφείς και εναντίον του ίδιου του εαυτού σου. Και για να μάθεις ότι δεν είναι δυνατόν δικαίως να μην εμπιστευέστε τον βασιλιά ή εμένα, άκουσε. Αν δηλ. εμείς θέλαμε να σας καταστρέψουμε, τι από όλα, σου δίνουμε την εντύπωση ότι μας λείπει πλήθος από ιπείς, ή από πεζούς, ή από εξοπλισμό, με τον οποίον είναι δυνατόν να είμαστε ικανοί ώστε να σας βλάψουμε, ενώ δεν υπάρχει κανείς κίνδυνος να υποφέρουμε κι εμείς; Μήπως όμως πάλι φαινόμεστε σε σας ότι είναι δυνατόν να έχουμε έλλειψη από περιοχές κατάλληλες ώστε να επιτεθούμε εναντίον σας; Δεν βλέπετε τόσες πολλές πεδινές περιοχές, τις οποίες εσείς με πολύ μεγάλη δυσκολία της διαβαίνετε, παρά το γεγονός ότι είναι φιλικές μαζί σας, και δεν βλέπετε τόσα πολλά βουνά, τα οποία πρέπει να τα περάσετε, και τα οποία υπάρχει σε μας η δυνατότητα με το να καταλάβουμε από πριν, να τα καταστήσουμε δύσβατα για σας, και υπάρχουν τόσα πολλά ποτάμια πάνω στα οποία υπάρχει η δυνατότητα σε μας να διατηρούμε στρατιωτικές δυνάμεις σε ετοιμότητα για όσους από εσάς τυχόν θελήσουμε να πολεμήσουμε; Και κάποια από αυτά τα βουνά δεν είναι δυνατόν με κανένα τρόπο να τα περάσετε, αν εμείς δεν σας περάσουμε στην άλλη πλευρά. Και αν ίσως σε όλα αυτά τα ζητήματα αποτύχουμε, όμως η φωτιά είναι ανώτερη από τα σπαρτά. Και αυτά τα σπαρτά εμείς είναι δυνατόν να μπορούμε με το να τα πυρπολήσουμε, να προβάλλουμε εναντίον σας την πείνα, εξ αιτίας της οποίας δεν είναι δυνατόν να μπορέσετε να πολεμήσετε, ακόμη κι αν εἴσθε εξαιρετικά γενναῖοι.